

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr. nov. dn.

Tečaj III.

V Ljubljani 15. junija 1863.

List 12.

Glasi učiteljev na kmetih o ljudskih šolah.

Vzroki slabega sadu naših šol.

Naj ložeje delo je, če človek kaj graja in zraven prav publico svetuje. Taki govor se mi zdi, da je, kakor bi bilo nebo brez zvezd in drejve brez listja. Mnogokrat obira kdo naše šole in učitelje, ki pa je, kakor žaba pri lešniku in neveden kakor ovca pri novih vratih. Bog ne daj, da bi takim modrijanom kaj prida obveljalo! Mislimo pa, da vsakega človeka kaj veseli; privošimo tedaj tudi tem modrijanom, da naj se po svojem radujejo; saj bi gotovo boljše govorili, ako bi o šolstvu kaj več razumeli, kakor razumejo, in bi vsako reč opazovali tudi od druge strani, pa ne le samo pri učitelju. Kolikokrat je učitelj popolnoma nedolžen, da šola rodi slabi sad. Koliko ovir nasprotuje učitelju, da z naj boljšo voljo in z naj večjim trudom ne more kaj prida dognati. Ne bilo bi od več, ako bi naš „Tovarš“ tudi o teh zadržkih kaj omenil. Prosimo pa, da bi se njegove odkritoserčne besede ne razumele krivo in da bi ga nikdo zavoljo tega ne čertil; za plotom govoriti ni „Tovarševa“ navada.

Naj večji vzrok, zakaj naše šole ne rodé zaželenega sadu, je:

1. da ljudje premalo spoznajo in cenijo, kako imenitna in potrebna je ljudska omika.

Kdor je imel že kaj več opraviti z ljudstvom, se je lahko

prepričal, kako skerbni in radodarni so nekteri starši do svojih otrok. Vendar vprašam, koliko je vendar takih staršev med nami? Lahko bi jih menda na perste sošteli. Naj več je takih, ki vse duševno prezirajo in svoje otroke le vnanje in telesno obdelujejo. Koliko staršev vidimo, ki zeló skerbé, da njih živina ne strada; njih otroci pa so lačni in žejni prave omike in keršanske izreje. Drugi so taki, ki se nekako bojé pravega izobraženja, in ki vse hudo sedanjega časa prištevajo omiki, ter ne vedó, da nihče, ki ni saj nekoliko izobražen, se ne more prav veseliti življenja in posvetno blago prav rabiti. Vsak sirovec je manj ali več sposoben za vsako hudobijo. Res je, da nevedno in neizobraženo ljudstvo ni zvesto ne Bogu, ne cesarju. To se nam svitlo kaže po deželah, kjer luč prave keršanske izreje pod mernik postavljajo. Naj tedaj kdo terdi, kar hoče, resnično je, da sirovo, nevedno in neotesano ljudstvo je pri vsem bogastvu in pri vsi obilnosti in blisčobi vedno le revno. Nek vzrejenik pravi: „Brez prave kersčanske izreje ne more shajati ne cerkev, ne država“.

Velik vzrok, da naše šole dovolj ne napredujejo, je

2., da so starši neobčutljivi do šole in učitelja.

Resnično je, da ta, ki kako reč dobro ne razumé, je tudi ne ceni. Tako je tudi pri nekterih starših, ki namreč mislijo, da je ves šolski poduk le zgolj prazna igrača z otroci. Od tod tedaj pride, da taki starši učitelja nikdar ne spoštujejo, kakor bi bilo treba, da bi mogel kaj pravega vstanoviti; zraven pa tudi ne pošiljajo radi otrok v šolo in jim ne kupujejo radi potrebne šolske priprave, ter jim je enako, ali se otroci kaj učé, ali nič. Tudi so še celó taki, ki otroku vsaki krajcar za šolsko pripravo ali popolnoma odrečejo, ali pa ga preklinjevaje dajo. Pa kaj bi še dalje govorili o taki pregrešni neobčutljivosti; kdor bi hotel o tem kaj več zvediti, naj gre po nekterih naših vaseh, in naj se sam prepriča, da je to gola resnica. — Ovira naše šole tudi

3., da so nekteri starši preveč spačeni in nerodni.

Ni še dovolj, da nekteri starši otrokom pot do izobraženja zapirajo s tem, da jim vso materijalno pomoč odrečejo, temuč so še celó taki, ki otroke sami pačijo in jim sad dobre izreje podjedajo. Namesti da bi starši učitelju pomagali prav izrejati, mu pa še le zavirajo in njegov trud podkopujejo. Koliko slabega izvira pri otrocih po slabih zgledih zanikernih staršev!

Koliko hudega učé nekteri starši otroke sami, in ne pomislijo, kaki žalostni nasledki izvirajo iz takih slabih zgledov! Glej, tukaj slišiš pijanega ali razkačenega očeta vpríčo svojega sina preklinjati ali nespodobno govoriti. Tam slišiš mater, kako se vpríčo hčere huduje nad očetom, in opravlja rodovince in sosedé. Sim in tje vidiš, da starši vodijo otroke celó v gostivnice in jih že od mladih nog navadijo na strupeno pijačo, na ples i. t. d. Sam Bog vé, koliko hudega navadijo nemarni starši svoje otroke! — Prašamo tedaj: kdo je kriv, da se tolikanj preklinja in rotí, popiva, pretepa in nespodobno obnaša? Od kod pride toliko gizdave obleke, ošabnosti in sirovosti? Kaj je to, da ljudje toliko marajo za cerkev in druge koristne naprave? Ali so se morda otroci takih spačenost v šoli naučili in pridobili? Vsaka zdrava pamet vé, da ne; zakaj, večkrat je na nespodobnih krajih več otrok, kakor v cerkvi in v šoli pri naj potrebnejšem in koristnejšem poduku. Vse to bi bilo pa kmali drugače, ako bi le zanikerni starši svojo svetó dolžnost do otrok bolje spoštovali in spolnovali. Naša lepa domovina bi bila veliko bogatejša dobrih ljudi. Sad naših šol bi se lesketal enako žarečemu solncu. Žalibog, da mnogo staršev le prepozno spozná, kaj žalostnih nasledkov je rodila njih samopašna izreja! Dobro je, če sprevidijo, da nista šola in učitelj kriva, da so njih otroci hudobni, temuč da so sami zasedjali malopridno seme, ki jim je osat rodilo.

Da naše šole ne shajajo dobro, je tudi krivo

4. preveliko število učencev v eni izbi in da zanikerno v šolo hodijo.

Že od nekđaj je vlada skerbela, da bi se šolske hiše po potrebi primerne stavile. Že v stari šolski vredbi nahajamo, kako velika mora biti šolska izba za to in uno število otrok, in koliko jih sme en učitelj v eni izbi podučevati. Vendar pa se je sedanjí čas sim ter tje nekako premalo gledalo, da bi se bilo te postavne vodila na tanko spolnovale. Tu pa tam so šolske izbe za število učencev, ki jih mora izba sprejeti, tako nepremišljeno tesne, da so otroci po klopeh nagnjeteni kakor slaniki v sodcih. Koliko sitnost in zaderžkov napravlja taka tesnoba učitelju in učencem, vé le ta, ki kaj tacega poskuša. Če je tudi šolska izba dovolj prostorna, pa ima učitelj preveč učencev notri, tudi ne mora šola dobro in vspešno napredovati. Kako je mogoče, da bi učitelj kaj prida opravil, če

podučuje v eni izbi po 150 glav? Kako se mora revež truditi in pljuča napenjati, da prevelikemu številu učencev more kaj dopovedati in jih verdevati? Zraven tega pa mora učitelj še dostikrat v eni izbi več razredov podučevati. To je gotovo terdo, terdo delo! — Poglejmo še, kako učenci po kmetih šole obiskujejo. Ko g. fajmošter o vseh svetih šolo oznanijo, se nekteri starši še le spomnijo, da bo otrokom treba potrebne obleke; tedaj še le potem naprosijo krajača ali čevljarja, da bi prišel k njim šivat, kateri se pa tudi dá še nekaj časa prositi, preden pride. Tako se več časa vleče, da otrok ni v šolo; učitelj pa vendar, ko je šolo v odločenem času začel, med tem časom podučuje otroke, kar jih ima v šoli. In dolgo potem, ko učitelj zanikerneže naznani gosposki, nekako v novem letu, privrè druga množica učencev v šolo. Kaj je tedaj storiti? Kaj drugega, kakor, da učitelj zopet začne „da capo“. Se vé, da potem vsaki dan še kak novinec pricepa, in učitelj mora pri podučevanju večkrat raka posnemati. — Ko pa se zbudi pomlad in ozelené trava in drevje, se tudi večidel vsi večji učenci poslové in zapusté za eno leto šolo. Učitelj naj počenja, kar koli vé in zna, da bi učence v šoli prideržal ali jih zopet nazaj privabil, vse je zastonj. Tudi postavni izkazek dostikrat nič ne zamore. Mnogokrat se učitelju na koncu šolskega leta hudo godí. Res je, da nekteri priprosti starši zadnji dan šolskega leta k spraševanju otroke pošljejo, pa le samo iz sebičnega namena, da bi namreč otroci kako darilo dobili. Večkrat ima učitelj pri spraševanju take učence, ki jih še ne pozná po osebi, in kaj bi jih li vprašal? Od tod večidel pride, da poslušavci učitelja pri spraševanju tako različno sodijo. — Ko se jeseni šola prične, pridejo z lanskimi učenci tudi zopet novinci. Šola je sicer polna otrok od 6. do 15. leta. Učitelj pa zopet modruje, kako bi nauk vravnal, da bi bil vsem učencem primeren, mikaven in koristen. V eni izbi jih je preveč, v drugo prestopiti ne morejo, ker še premalo znajo. To je nadloga! Od tod tedaj pritožba na kmetih: „Jaz sem hodil tudi deset let v šolo, pa vendar nič ne znam; zakaj bi neki pošiljal otroke v šolo?“ — Taki modrovavci menda ne vedó, da ima leto štiri čase, ne pa samo zimo. — Gotovo bi naše šole lepše sad obrodile, ako bi otroci redno hodili v šolo. Na kmetih se to skoro ne more drugače pospešiti, kakor če se otroci ne pusté premladi in sploh pred 12. letom k sv. obhajilu. Brez

tega opravila otroci ne morejo od šole; ako pa to opravilo opravijo, potem so starši in otroci brez skerbí. Ako bi učenci saj 4 ali 5 let redno v šolò hodili, bi se več naučili, kakor bi 20 let samo po zimi hodili. — Rajše in ložeje bi starši otroke v šolo pošiljali, ako bi se naše šolsko leto nekoliko po potrebah vsakega kraja preuredilo. — Dostikrat tudi starši slabo in dolgo pot krivičijo, če ne pošiljajo otrok redno v šolo. Večidel pa se marsikdo le prazno s tem zgovarja. Saj vidimo, kako redno otroci in dostikrat še starši z njimi hodijo k nauku za sv. zakramente. Ko pa to opravilo opravijo, pa jim je zopet pot predolga in preslaba za šolo.

Mnogo je še drugih vzrokov, da naše šole ne rodé toliko dobrega sadu, kakor bi ga lahko rodile, pa take naj popiše kako bolj zvedeno in skušeno pero. Jaz le še želim, da bi zdaj, ko se pridno misli in dela za zboljšanje šol na kmetih, tudi se spomnilo in oziralo na vse take zapreke, kakor sem jih tukaj sim ter tje načertal.

Govekar.

Iz zgodovine keršanske ljudske šole.

(Dalje.)

Ni drugače mogoče, da so v tistem času, ko se je svet tako vnel za boljše odgojenje in zboljšanje šol, tudi visoki možje, ki so v Avstrii državno kermilo vodili, skerbeli za šolstvo. Osemnajstemu stoletju je bilo prihranjeno, tako piše Wesenberg, da se narod nikakor ne more ponašati s svojo kulturo, dokler ostane nižje ljudstvo, ki je prav za prav jedro naroda, sirovo in nevedno. Zopet na drugem kraji se bere, da se še v nobenem stoletju ni toliko skerbelo za odgojenje ljudstva; to stoletje se tedaj more imenovati pedagogično. Vlada cesarice Marije Terezije skerbela je od začetka, da se izobrazisča ustanové; bilo je pa to le za imenitné stanovce, kakor akademija za plemeniti stan na Dunaji. Človekoljubna cesarica skerbela je pa tudi za otroke ubogih in nizkih stanov. O. Parhamer, kterega že po njegovih misijonskih potih poznamo, ustanovil je prvo sirotišnico na Remnwegu na Dunaji; narastel je zavod tako, da je bilo poslednjič v njem za 800 otrok prostora. Enaki zavodi so vstali v Celovcu, Gradcu, Milanu in Mantovi. Tudi v daljni Sibirii (Hermannstadt) napravili so sirotišnico. Po tih

zavodih skerbeli so pred vsem za rečni poduk, od kterega smo popred slišali, da so ga po Nemškem začeli v šole vpeljevati. *) Zoper tako prenarrejanje povzdigovali so sicer učeni močno svoj glas, ter toževali, da se bo po takem ravnanji zgubila vsa temeljita učenost. Poslednjič so pa vendar le spoznali, da je treba napraviti dvoje šole, namreč šole za učene, drugič pa za takšne, ki nočejo dalje podučevati se, kakor v tem, kar za življenje potrebujejo. Vidili smo, kako da je Semler že pred več leti to pot nastopil; po njegovi smerti pa vendar njegove prenarredbe tadašnjega podučevanja niso overgle, ker še l. 1742. je rektor Schöttgen v Draždanih tožil, da otroke, ki se nočejo polatinčiti, popolnoma v nemar pusčajo. „Moj nasvet“, je rekel k sklepu, „zaveržen je že, preden beli dan zagleda. Pa kaj je na tem“, rekel je dalje, „če še sedaj ni goden, pa počakajmo, da njegov čas pride“. Pa časi za to so že prišli. Janez Julij Hecker, izrejen v Franke-tovem zavodu, vstanovil je svoj zavod l. 1747. v Berolinu. Imel je tri šole, nemške, latinske in realke. L. 1753. stopil je Janez Friderik Hähn za učenika v Heckerjevem zavodu. Posebno je skerbel za poočitovanje v šoli; imel je obrise vsakoršnih stavb i. t. d. Rečno podučevanje je bilo, kakor se vidi, zadosti smešno, ali pomisliti moramo, da so ga še le poskuševali; tudi to podučevanje ni segalo daleč med ljudstvo. Metodiko, po kateri so podučevali v rečnih šolah, vpeljali so tudi v ljudske šole, ter jemali bolj praktične predmete za ljudsko izobraženje. Posebno je Hähn v tem oziru veliko dobrega storil. Njegovo metodiko je posnemal Janez Ignaci Felbiger, opat v Saganu v Šlezii; vpeljana je bila naj popred po ondotnih katoliških šolah, in pozneje prenesena je bila v Avstrijo l. 1774. Janez Ignaci Felbiger je kopernel po vednosti in bi bil rad bližnjemu dobro delal; stopil je v samostan Avgustinarjev l. 1746. Kar mu je časa čez njegove opravke ostalo, porabil ga je za branje bukev; preduhtoval je cerkvene očake, prebiral klasikarje in literaturo svojega časa. Učil se je pa le zato, da bi ložeje mogel delati za časní in večni blagor ljudstva. Postal je opat v Saganu, kjer je veliko dobrega storil ljudem njemu podložnim, tako da ga je vse ce-

*) Zanimivo je, kako so ta čas umeli dnar pridobivati: L. 1769. je bil za-tožen grof Samuel Bausner . . . ker je molčecnost prelomil . . . Kazen mu je bila odpusčena, tedaj moral je plačati 300 cekinov za sirotišnico, neki drugi gospod pa . . . 500 cekinov i. t. d.

nilo in spoštovalo; spisal je več učenih bukev. Vendar vse to pa ne prekosí njegovih zaslug za izobraženje in omiko ljudstva. Obiskoval je sam slovečo realno šolo v Berolinu in spoznal njeno uredbo; poslal je dva učitelja, namenjena za šole v Saganu, na 11. mescev v Berolin, da bi se bila priučila vednosti in metodike.

Njegovo iskreno prizadevanje zbudilo je pozornost vlade. Opat Felbiger podal je kraljevi vladi osnovo za izboljšanje katoliških šol. Bile so ustanovljene izobrazisče za prihodnje učitelje; njihove vodja in učenike je Felbiger sam iskojil. L. 1765. prišel je kraljevi ukaz zadevajoč osnovo rimsko katoliških v Silezii, in tako je bil navod, ktereга je opat Felbiger po svojih dveh učenikih iz berolinske realke dobil, po kraljevem ukazu vpeljan po vseh katoliških šolah, in Felbiger je bil neutrudljivo delaven; spisoval je bukve po novi metodi; pomankljivo je izboljševal in popravljal; skušal je ljudsko mnenje za nove šole si pridobiti. Zavaljo tega ga je tudi povsod vse čislalo; čedalje bolj so se razširjali njegovi spisi in natiskovali so njegove bukve tudi po drugih krajih. Tudi v Avstrii, kjer jim je bilo dvakrat zanimivo, kar se je godilo v Silezii, gledali so tako rekoč z nevošljivim očesom v Sagan in na pre naredbe tamkaj vpeljane; šolski možje pridobivali so si njegove šolske spise; učitelji iz Avstrije popotvali so k Felbigerju, da bi sami vidili njegovo metodo, ter se sami o nji prepričali.

(Dalje prih.)

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Prestopimo se tedaj nekoliko naprej!

VIII.

Krepki in nepravilni časovniki v sedanjem času in v velivnem naklonu.

Tudi v tem poglavju slovensčina nemsčini na kviško pomaga. Opomnimo, da so krepki časovniki, v stari slovniči imenovani razredni (unregelmässige Zeitwörter); tukaj jih imenujemo krepke in nepravilne.

Oziraje se na slovensčino, se nam važno zdi, da tukaj omenimo nepravilnih, prav za prav, nepopolnih časovnikov.

V slovenskem in v nemškem povedó ti časovniki nepopolno djanje; tedaj zahtevajo drugega časovnika v nedoločivnem naklonu.

Razložiti je tukaj pomen besedi: *morem, moram*. *Morem* (zamorem), kar mi je mogoče storiti, doveršiti, spolniti. *Morem* brati, ker sem se učil; *morem* lepi svet ogledovati, ker imam zdrave oči. Človek *more* grešiti, ker ima prosto voljo.

Moram jesti; sicer bi živeti ne mogel. *Kamen mora* na tla pasti, ker je težje od zraka. *Hlapec mora* delati; gospodar bi ga sicer v službi ne imel . . .

Kaj pomeni slovenski pregovor: „Mladi *more*, star pa *mora* umreti?“

To je toliko potrebnejše otrokom v mnogo zgledih pokazati, ker ljudska govornica ne loči tega.

Od vaj nemšk o-slovenskih naj povemo memogrede, da imajo svoje pravila pri čerkah a, b, c poprejšne strani, in zgledi jih prav primerno poočitujejo. Ravno to se *more* reči od slovensko-nemških vaj.

IX.

Pretekli in polpretekli čas.

Nadjamo se, da vsak učenik vé, kako ima pojasnovati otrokom pomen preteklega (prešlega, minulega) časa; tedaj nočemo vode v Savo nositi, obrnemo se torej k oblikam prešlega časa.

Pred vsem je treba povedati pomen časovnikov *haben* in *sein*, kaj da namreč pomenjata sama za se.

Haben pomenja, da ima kdo ali kaj kakšno reč v posesti, p.: oče imajo, kaj? hišo, polje, kmet ima? rokodelec ima? Bogatin ima? berač ima? zadolženi kmet ima?

Po nemški se to pravi *haben*.

Ti zgledi naj se izdelujejo po nemški.

Biti pomenja stanovanje, bivanje v kakšnem kraji, položaji i. t. d.

Časovnika *haben* in *sein* pomagata pa tudi drugim časovnikom narejati prešli čas, zato se tudi imenujeta pomagavna časovnika.

Govori se tudi tukaj od polpreteklega (prav za prav nezloženega prešlega) časa. Ker se v nemškem tolikokrat rabi,

ne kaže tedaj, da bi se odlašal noter do tistega časa, ko pride nauk od zloženih stavkov; sicer se pa tudi rabi v golih stavkih.

Obraze za pregibanje časovnikov haben in sein naj si otroci dobro v glavo vtisnejo.

Vaje nemško - slovenske

to v mnogih zgledih počitujejo.

Opombe razložno in kar se dá kratko, pa vendar bistveno povedó izraževanje preteklega časa v nemškem.

Za slovenske časovnike naj pa prideva učenik vodila, dokazovaje, kako se v slovenskem nareja priložaj prešlega časa, pripovedovaje učencem, kateri da je pomagavni časovnik v slovenski in opominovaje jih na to, kar so slišali od časovnikov haben in sein. Naši slovenski otroci kratkomisleči kakor pred otroci predstavljajo iz slovenskega pomagavni časovnik prav radi z *ich bin*, p.: sem kupil = *ich bin kaufen*. Kadar pa se jim to dopové, potem se pa zopet bojé, *sein* kedaj rabiti. Večkrat si sliši napčno: *ich habe gegangen*. Sem v Komendi doma = *Ich habe Laibach geboren in dr. Haben in sein* sicer tudi marsikteri s preklano suknjo napak rabi, prav dostikrat se sliši: *Ich bin sieben Stunden geschlafen*. Po nepravilni rabi časovnika haben in sein in pa po napčnem besednem redu prodá se Slovenec naj ložeje.

Tukaj ne pomagajo tolikanj vodila, kakor pogostne vaje v pisanji in govorjenji. Zategadel se pa tudi stara šola ni toliko pregrešila, da je slovenskim otrokom nekdam zapovedovala, da naj nemški med sabo in z učenikom govoré. Kje se bo neki sin kmečkih staršev nemški naučil, ako ne v šoli? kdo mu bo neki pomote v nemškem jeziku popravljaj, ako ne učenik njegov? Otroci se pa sami iz sebe neradi ptujega jezika učé; zavoljo tega je pa tudi marsikteri dijak tolikanj vnet za domač jezik, ker se mu sitno zdi ptujega se učiti. *) Dobro se spominjam, kolikokrat nam je gospod profesor v IV. razredu latinskih šol priporočal, da naj beremo latinske klasikarje; „zakaj to je edini pripomoček, ako se hočete latinskega jezika naučiti“, je djaj spoštovani gospod. Ali smo pa to storili? Ali bodo govorili učenci glavnih šol med sabo in z učenikom po nemški, če jim bo le na prosto voljo dano! Zeló, zeló pa je vendar po-

*) Pa brez zamere, vsaka reč ima dve strani, in resnica ostane le resnica, ako —!

trebno, da nemški znajo, sicer ne zato, kakor da bi bila nemščina edini ključ do omike, ampak zato, kakor smo v začetku rekli: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“, in ker moramo okolisčine tako gledati, kakoršne so, — pa ne, kakoršnih si vošimo. —

(Dalje prih.)

Pomenki

•

slovenskem pisanju.

XXVII.

U. „Necega dne“, „tega mesca“ — je rodivni, „neki dan“, „to jesen“ pa toživni; ali se brez razločka lahko zaznamva čas zdaj s tem zdaj z unim sklonom?

T. Beri v slovnici l. 1854!

U. Na vprašanje kedaj? kdaj? odgovarja Slovenec: *a)* večidel z rodivnikom, p. Leta 1853; *enega dné.* *b)* s toživnikom, p. Peti dan po smerti očeta se nam je ta nesreča prigodila. *c)* z mestnikom, p. Končal je svoje mlado življenje v petnajstem letu.

T. Na vprašanje kdaj ali koliko časa se rabi lahko rodivni; vendar se mi toživni zdi nekako bolj domač in navaden. Nikoli še nisem slišal reči: „te noči, svojega živega dne ali svojih živih dni“.. ampak le: „to noč, svoj živi dan, svoje žive dni“ itd.

U. Ali se toživni vselej sme rabiti?

T. Kadar ima ime kak prilog pred seboj, sicer se ne more djati — (celo noč nisem spal; tisti čas je govoril; prihodnjo sredo je praznik; štiri leta nam je služil); kadar pa pred imenom ni nobenega priloga ali določila, je treba družih predlogov (p. *o*, *ob*, *v*.)

U. O predlogih *o* in *ob* sva že nekaj govorila (*o* božiču, *o* veliki noči; *ob* dveh, *ob* treh; *ob* petkih in sabotah, itd.); *v* se rabi pred dnevi v tednu (*v* torek, *v* sredo) itd.

T. Tudi je v navadi s skazavnim ali mestnim v pomenu *innerhalb*, *binnen*: v dveh tednih, v treh letih se bo to doveršilo... Sploh se mi vidi, da toživni bolj na tanko in določno zaznamva čas ali dobo.

U. Ker se s tem vjema danes, ki se le tako različno

piše: dans, dons, dnes, dansi, danes, danas, — torej prosim, da mi razloži to mnogotero pisavo!

T. Ker se čas z rodivnim in toživnim sklonom da zaznamnjati, se tedaj pisanje „dans, dnes“ koj razvidi: „dans“ je toživni, „dnes“ pa rodivni. Znano ti je, da je *s* nekdanji *s*, *si*, *se* (hic, haec, hoc). Tako je jasno tudi „dansi“. Dons in dones pa se simtertje morebiti izgovarja; toda v pisanji ni posnemati.

U. Kaj mi je misliti o „danes in danas“?

T. Iz staroslovenskega *dn* smo naredili dan, kar je nekdej pomenilo *dac*, *davek* (vectigal), koroški in štajerski Slovenci pravijo *den*; ker se *s* pritakne, se mehki polglasnik spremeni ali v *e* ali pa, kakor pri Hrovatih predostikrat, v *a* ter piše *danes* ali *danas*. Da se v slovenskem tudi sme pisati *danas*, je očitno iz *današnji*, kakor iz *dnes* — *dnešnji*. *Dans* ali *dansi* je nemški *heute* (*hiu-te* ali *tag*, *hodie nam hoc die*), kakor *letos heuer* (*hiu-jar*, *hoc anno*) *nam. se leto*. Da je obojna pisava (*letas* in *letos*) dobra, se spozná iz priloga *letašnji* in *letošnji*.

U. Kaj pa, ko bi *dnes* bilo v skazavnem?

T. To skorej ni misliti, ker je sam *s* pridjan, ki se v omenjenem sklonu glasi *sem*; *e* ali *a* se obrača na lepoglasje, da sklepa oboje.

U. Ali se ne vjema s tem *letas* in *letos*, *snoči* in *snoč*?

T. To je da; *uno* (*letas*, *snoči*) je rodivni, to (*letos*, *snoč*, ali kakor Serbje imajo in mi lahko pišemo, *sin oč* kakor *dansi*, pa toživni sklon. Ravno tako se sme razlagati *spomladi* iz *s* in *pomladi*. Vendar je pred ko ne „*spomladi*, *jesen*“ nekdanji skazavni brez predloga, kakor *post.*: *časi*, *časih* itd.

XXVIII.

U. „*Na-nj*“ je ločeno kakor malo pozneje „*pred-se*“; vendar sem velikrat že vidil pisano „*nanj*“ „*zanj*“ itd; od kod je pač „*nj*“?

T. Zaima tretje osebe je bilo nekdej *i*, *ja*, *je* (sploh le v sklepu *iže*, *jaže*, *ježe*), rod. *jego*, *daj. jemu*, tož. *i*, *jū* ali *jo*, *je*. Ohranil se je *ta-le i* za enozložnimi predlogi po spodnjem Kranjskem, kjer se še čuje: *pred-i*, *po -i*, *za -i* itd;

vendar dobiva kakor nekdanj še tudi sedaj za predlogi po vsih sklonih *n*: po-ni, toda *i* se staplja z *n* v *nj*: po-nj, za-nj, in zavoljo blagoglasja se vdeva *e* ali *a*: pred-nj in predenj, med-nj in medenj; vanj (v-a-nj nam vnj) itd.

U. Kako se glasi zdaj v imenovavnem in toživnem?

T. V imen. je on, ona, ono, kar v staroslovensčini tudi ni neznano, in toživ. njega - ga, njo-jo, njega - ga - je. Tu pa tam se sliši skrajšano nja, tudi jega zlasti po Dolenskem. Prava oblika je vendar v tož. *i*, in iz te oblike *i*, ja, je so nastale druge: jega, jemu, je, jej, ji, jo, ju, jima, jih itd.

U. Sej jih toliko brez *n* govorimo in pišemo, zakaj bi ne pisali tudi jega, jemu, ker se po več krajih sliši in z nekdanjo pisavo strinja?

T. Zakaj ne! Tudi jaz sem te misli, da bi se svobodno rabilo zdaj to, zdaj uno.

U. Kako je to, da se piše tolikrat *n* v njega, njemu, njem, njim, njih... samo tudi brez predlogov?

T. Ker so mislili, da se ima izpeljevati iz *on*, ona, ono, kar je pa napačno; prava izpeljava je iz *i*, jega itd. Po tem takem so se razvile dvojne oblike, krepke in šibke (njega in ga, njemu in mu, njo in jo itd.), kakor so v osebnih zaimkih (mene in me, tebi in ti, sebe in se), in krepke se stavijo, kadar se zaime posebej hoče povzdigniti in določiti, zlasti v začetku besedi in za predlogi.

U. Pa sem že tolikrat bral pred-me, za-te, za-se?

T. *Me, te, se* je pravi toživni; mene, tebe, sebe je prav za prav rodivnega sklona. Posebno je to, da v nekdanji pisavi šibke oblike (*ga, mu, ji*) niso bile navadne.

U. Po vsem tem mi povej, kako čem pisati zaimena s predlogi, skupaj ali narazen: po-nj ali ponj, za-nj ali zanj, pred-nj ali prednj itd.?

T. Ako se piše *i* sam, se mi zdi bolje ločiti: za-i pod-i, pred-i, da ne nastane kaka dvomba (ali je zaime ali glagol); ako se piše *nj*, je pisava prosta: za-nj, pred-nj ali pa zanj, ponj, prednj ali celo predenj. Da se predlogi v družih sklonih vselej ločijo, je prav (*do* mene, *k* tebi, *proti* sebi); v toživnem enojnem pa dostikrat predlogi naglas náse potegnejo ter se z zaimkom, kateremu celo glas spremenijo, ože sklenejo, torej se piše ali zame, nate, predse

ali za - me, na - te, pred - se, pa tudi za me, na te, pred se, ter se naglasuje ali zá me, ná se, préd se ali pa za mé, za té, pred sé. Celo napačna in nepotrebna se mi zdi pisava za njga, vanjga nam. zanj, vanj ali za njega, v njega, ker je *nj* že samo na sebi cela oblika zaimena.

U. Tako je prav!

Beršljan.

Bog je zapovedal: „Zemlja naj rodi travo, zeli in rodne drevesa!“ In zgodilo se je tako. Zemlja je bila lepo zelena, in mnogih rastlin, cvetic in cvetečih dreves je po njej kakor spomladi.

Med rastlinami je vstvaril Bog tudi beršljan, ki je človeku podoben. Kakor vse drevesa in zeli, tako tudi beršljan hrepeni na kviško proti milem nebesom, od koder dobiva svitlobo; toda sám ne more tega storiti; po kakem drevesu se mora viti in povijati, da si pomaga na kviško. Kolikor močnejša in visokega je podpora, po kateri se vije beršljan, toliko močnejši je tudi in toliko bližjeje sega proti nebesom in lepo zeleni po leti in po zimi, kakor bi imel v sebi večno življenje.

Človek je podoben beršljanu. Vstvarjen je za nebesa, kamor se obrača njegovo oko in kamor ga njegov duh vleče; toda oko se mu ne obrača in duh ga ne vleče na kviško, če nima dobre podpore kakor beršljan. — Položite malega otroka v gojzd, da ga bodo divje živali dojile, in vidili bote, če se zredi, da ne bo stal po koncu, temuč po vseh štirih bo hodil in tulil kakor divje živali; njegov duh ga bo vlekel le do ropa in hrane, do studenca zavoljo žeje i. t. d. Človeški otrok bo postal in ostal kakor žival. — Glejte pa otroka pri skerbni materi! Kmalí stopi na noge in poprimši se je, hodi z njo. Glejte, kako se njegovo oko obrača k materi in ko najde materno oko, se smehljá kakor nebeški angeljček.

Tako se vije in raste človek s človekom in se izobražuje po duši in telesu.

Blagor mladini, ki ima pri starših in odgojiteljih krepko podporo!

Čertice o učiteljskem shodu v Ribnici

28. maja t. l.

Imeli smo 28. p. m. v tukajšnjem farovžu učiteljski zbor. — Sošlo se nas je bilo 12 učiteljev in 6 katehetov iz našega šolskega okraja. Pridružila sta se nam bila tudi čast. gosp. vodja in en g. učenik glavne šole kočevske. — Bil je prav prav prijetin, pa tudi vesel dan; kako bi neki ne bil! saj je skoraj ni več radosti na svetu, kot, kadar se prijatli in tovarši po dolgem ločenji zopet snidejo in združijo, da eden drugemu svoje občutke razodevati morejo.

Častiti gospod dekan, kot naš načelnik so nam bili pred te-le vprašanja zastavili:

I. Ali naj se učenci, kar berejo, od besede do besede na pamet naučijo? ali naj se vadijo berilne sestavke tudi s svojimi besedami povedati?

II. Ali naj se učenci v šoli vedno vkup učijo peti? Kakošne nasledke ima tako petje?

III. Ali ne bi bilo dobro, ko bi se tudi učenci malih ljudskih šol na deželi kaj zemljoznanstva učili.

Odgovorilo se je na te vprašanja pismeno, večidel po slovenski. — Kar prvi predmet zadene, je bilo splošno mnenje, kakor nam tudi vse pomočne knjige nasvetujejo, da naj se učenci obojega učijo, in sicer za-to, da se otroški spomin vedno bolj vterjuje, njih jezik pa in izraz čedalje bolj pili in lika. To naj se pa godi le pri lahkih in razumljivih povesticah, zgodbah, pesmih in izrekih itd.

Pri drugem vprašanji pa nismo bili vsi enakih misli. Re-klo se je, da naj bi se glas vsakega otroka posebej poskusil in gladil. Večina je pa terdila, da umetno ali čveteroglasno petje v naših šolah ne gre, in tudi časa ni za tako učenje, da je dovolj, da se otroci le v prvem in drugem glasu naših šolskih napevov dobro izurijo, kar se bo pa z naj boljšim vspehom izšlo, ako bo večidel vsa šola pela itd.

O tretji reči se je govorilo: Ako je kod treba, da se učenci učé poznavati zemljo, je to gotovo treba Ribnici, kajti iskati si mora Ribničan po svetu vsakdanjega kruha. — Učenec ko-maj pričaka, da nedeljsko šolo doverši, že teče s šolskim spri-čalom k c. k. gosposki po potni list in beži s krošnjo s kakim starejim rešetarjem Bog vé, kam po svetu. Gospodar, komaj doma svoje važniše opravila končavši, že jemlje slovo od svoje

žalostne ženke, ter zapusti za več mesev svoje predrage deca; kajti čaka ga vos polni rešet, rajt, škafov in druge lesenine pred hišo, s katerim mora odriniti na Hervaško, v Slavonijo, pa tudi daleč na Nemsko. — Zato ga pa skoraj ne dobiš Ribničana, da ti ne bi znal hervaški divaniti, pa se tudi po nemški odrezati.

Kako potrebno je tedaj za naše učence, da se jim že v soli pot pokaže v ta in ta kraj, v to in uno mesto, da se jim tudi pové, kje se boljši kruh jé.

Da imajo naši ljudje neki poseben natorin ali prirojen nagib, da radi po svetu hodijo, se razvidi iz tega, kjer je mnogo Ribničanov naselenih po vseh sosednih deželah, posebno pa na Hervaškem.

Neverjetno se bo komu zdelo, pa je vendar res, da je nedavno iz Anglije prišel pogledat svojo rojstno hišo v Gorenjo vas poleg Ribnice mož, ki se je že celih 30 let le v Parizu in Londonu pečal. Bil je neki več časa eden naj izverstniših pevcev tamošnih kazališč.

Takih obširnih učenosti od sveta sicer Ribničanom ni treba; dobro in koristno zna pa enkrat učencem biti, ako jih učenik z domačimi in s sosednimi deželami po domače, njih umu primerno, soznani.

J. Ribniški.

Sadjorejcem.

Prišla je tista letinska doba, v kateri mlade drevesca naj večjo rast naredé. Drevesca po moji misli dvakrat v letu rastejo, naj bolj pa roznika; malega serpana pa si nekako odpočijejo, in velikega serpana pa se zopet pozná, da se v kviško stegajo. — Kar moram pa posebno opomniti, je majhna muhica jeklenočerne-svitle barve, malo večji in debeliši kot komar; ima na obeh straneh pri gobčeku raku podobne sčipavke, s katerimi mladi, mehki in zeleni verh drevesca okrog in okrog tako dolgo pristriguje, da se verh poslednjič obesi in posuši. Slavni sadjorejec g. L. P i n t a r so to muho imenovali „pristrigač“, zato, ker drevesca pristriguje. Ako ta muhica človeka ogleda, hitro pade, in ne dobiš je več. Kadar pa pristriguje, takrat je zamaknjena v delo in ima tudi gobček pri drevesu, se lahko vjame. Ta mala živalica pa zeló škoduje, ter cele verste cepljencem glave pobrije. Treba je sadjorejcu paziti, da se ta marčes, kolikor je mogoče, pokonča.

A. Štamcar.

Novice.

Iz Ljubljane. Razpis tukajšnega preč. knezoškof. konzistorija št. 625/106 priporoča učiteljskim pripravnišnicam in učiteljem novo knjigo: „**Manuale pro sacris functionibus**“, ki jo je na svitlo dal stolni glasovodja v Pragi, in jo prodaja po 4 gold. 20 kr.

— Šentjakopska mestna glavna šola si je pretečeni praznik sv. Rešnjega telesa napravila prav lepo novo šolsko zastavo (bandero), ki jo je po primerni ceni in popolno narejeno dobila iz g. Jož. Gianitove rokodelnice na Dunaji (Neubau, Dreilaufergasse, 293). To zalogo cerkvene priprave priporočamo tedaj lahko vsem, ki bi kaj enakega potrebovali.

— „Laib. Ztg.“ nam je uni dan v svojem 124. l. prinesla dve prav zanimive pesmi: „Kranjski voznik Ljubelo železnico oznani“ in „Ljubel se ustraši, in 'zdehuje.“ Škoda, da nam že manjka prostora! „Tovars“ bi ji bil prav rad z izverstnim napevom za petje in godbo na svitlo prinesel.

~ V A B I L O ~

na naročbo „**UČIT. TOVARŠA**“ za drugega pol leta 1863.

Z mescem rožnikom bo naš „Tovars“ srečno dokončal prvo polovico III. tečaja. Priserčna hvala bodi vsem njegovim blagim podpornikom, ktere zopet lepo prosimo, da bi ga tudi v drugi polovici t. l. blagovoljno podpirali z obilno naročnino in z dopisi. Tiste g. g. naročnike, ki so imeli naš list le do konec tega mesca naročeni, pa prijazno prosimo, da bi se zdaj zopet oglasili in naročnino doplačali. Novim naročnikom še lahko damo vse dosedanje liste. Naročnina se ne bo spremenila, akoravno smo si napravili notni tisk, ter je za celo leto 2 gold. 50 kr., — za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Vredništvo in založništvo.

Listnica. G. F. V.: „Vaše ped. zdravila“ bi radi vse imeli, preden jih začnemo natiskovati. Prosimo! G. J. R.: Vaš dopis nas je razveselil. Kaj pravite, kako je to, da nekteri učitelji nikoli nič ne pišejo? Mi mislimo: kdor nikoli nič ne piše, tudi malo bere.

 Današnjemu listu je pridjana pesem z napevom.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.

Pri škofovem obiskovanji.

Zmerno.

Napev K. K.

The musical score is written in 3/4 time and consists of two systems of piano accompaniment and one system of vocal melody. The piano part uses a grand staff with treble and bass clefs. The vocal part is on a single treble clef staff. Dynamics include *f* (forte) and *p* (piano). The lyrics are in Slovenian and describe the visit of a bishop.

System 1:

Vocal: Bla - gor ljub - lje - nim ov - či - cam Sve - te če - de Je - zu -

System 2:

Vocal: sa! Ni se ba - ti njih du - ši - cam Hu - de - ga sov - rač - ni -

System 3:

Vocal: ka. I - ma - jo pa - stir - je pra - ve, Bož - je na - do - mest - ni -

System 4:

Vocal: ke; Jim ne manj - ka pa - še zdra - ve, So ne - sreč ob - var - va -

System 5:

Vocal: ne! Jim ne manj - ka pa - še zdra - ve, So ne - sreč ob - var - va - ne!

Vikši naš pastir premili,
 Ki zvesto za nas skerbi,
 Pride k nam v ljubezni sili,
 Ktera v sercu mu gori;
 Da bi v svojih ljubih sredi,
 Kakor ljubljen oče stal,
 Da bi svoji ljubi čedi
 Apostolski žegen dal.

Ti po njem nas zdaj obiši,
 Jezus dobri naš pastir!
 Njega svete želje vsliši,
 Daj nam žegen, daj svoj mir!
 Z našim škofom vselej bodi,
 Mu modrost, ljubezen daj,
 Da ovčice srečno vodi,
 Jih pripelje v sveti raj!

Bl. Potočnik.

